28.9.2016

Eduskunta
Hallinto- ja turvallisuusjaosto
sanna.turpeinen@eduskunta.fi

HE 134/2016 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2017

1. Pyyntö

Keskusrikospoliisia on pyydetty otsikkoasiassa kuultavaksi 29.9.2016 pidettävään eduskunnan hallinto- ja turvallisuusjaoston kokoukseen sekä toimittamaan asiasta asiantuntijalausunnon. Kuulemisen teema koskee poliisitointa (luku 26.10).

Keskusrikospoliisin toimiala huomioiden kuulemisen teemaa käsitellään lausunnossa erityisesti vakavimman ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan ja siihen liittyvien toimintaympäristötekijöiden näkökulmasta.

2. Keskusrikospoliisin lausunto

Yleistä

Hallituksen esityksen mukaan keskeisimmät poliisin toimintaan vaikuttavat toimintaympäristömuutokset liittyvät kansainvälisen ja kotimaisen turvallisuustilanteen muuttumiseen lyhyessä ajassa, laajamittaiseen maahantuloon ja laittomaan maahantuloon liittyvään rikollisuuteen, digitalisaatioon ja ICT:n nopeaan kehittymiseen sekä uusiin uhkakuviin, kuten hybridivaikuttamiseen.

Hallituksen esityksessä painotetaan torjuntatoimenpiteiden kohdentamista eri rikollisuuden lajeihin arvioimalla kustannushyötyanalyysin avulla niiden tuottamaa turvallisuutta. Poliisin tulee reagoida toimintaympäristön muutoksiin ennakolta ja turvallisuusriskien analysointiin, tietojohtoisuuteen ja oikeaan tilannekuvaan perustuen kohdentaa toimenpiteensä ja voimavaransa turvallisuuden kannalta kriittisiin asioihin yhdessä muiden turvallisuusalan toimijoiden kanssa.

Esityksen mukaan Suomeen ulottuvaa ja Suomesta käsin toimivaa kansainvälistä rikollisuutta, mukaan lukien talousrikollisuus, torjutaan Kansainvälisellä yhteistyöllä. Ulkopuolelta Suomeen kohdistuvaa rikollisuutta torjutaan kansainvälisen poliisiyhteistyön keinoin jo lähtömaissa.

Rikostorjunnan mittariston selitysosan mukaan poliisin mahdollisuuden panostaa muun muassa rikosten sarjoittamistyötä edellyttävään niin sanottujen pimeänä poliisin tietoon tulleiden rikosten selvittämiseen ovat entistä haasteellisemmat, joka osaltaan heikentää omaisuusrikosten selvitysastetta.

Piilorikollisuuden paljastamisen edellytysten arvioidaan heikkenevän ja tämä voi realisoitua jatkossa etenkin törkeän huumausainerikollisuuden vähentyneenä paljastamisena. Erityisesti törkeiden huumausainerikosten torjuntatoimia kehitetään ja tehostetaan. Järjestäytynyttä rikollisuutta torjutaan yhteistyössä Tullin ja Rajavartiolaitoksen kanssa sekä toimivalla kansainvälisellä yhteistyöllä.

Talousrikostorjunnassa pyritään reaaliaikaiseen rikostutkintaan, avoinna olevien juttujen määrän vähentämiseen, tutkinta-aikojen lyhentämiseen ja takaisin saadun rikoshyödyn määrän kasvuun entistä tiiviimmällä poliisisyyttäjä -esitutkintayhteistyöllä. Tietoverkkorikollisuuden torjunnassa pannaan täytäntöön vielä toteuttamatta olevat kansallisen kyberstrategian täytäntöönpano-ohjelmassa esitetyt toimenpide-ehdotukset.

Hallituksen esityksessä todetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet koskevat rikostorjunnan osalta lähinnä talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa sekä turvapaikanhakijatilanteeseen liittyviä tehtäviä. Samalla painotetaan rikosten ennalta estämistä resurssien mahdollistamissa puitteissa.

Suunnitellut poliisitoimen säästövelvoitteet kehyskaudella ovat merkittävät ja niillä tulee toteutuessaan olemaan vaikutusta sekä poliisin toiminnalliseen tavoiteasetteluun että henkilöstön määrään, mikä on huomioitu hallituksen esityksen rikostorjunnan painotuksia ja tavoitteita koskevissa kirjauksissa.

Poliisin lähtökohtana on asetettavien säästötavoitteiden toteuttaminen suunnitellusti ja hallitusti siten, että poliisimiesten määrän lasku olisi mahdollisimman hillittyä. Keskusrikospoliisi sitoutuu osaltaan Poliisihallituksen laatiman poliisitoiminnan sopeuttamissuunnitelman 2016–2019 toteuttamiseen ja aiemmin aloitettujen rakenneuudistusten loppuunsaattamiseen. Haastavassa tilanteessa korostuvat poliisin sisäinen yhteistyö ja yhtenäisyys sekä myös muun yhteistyön edelleen kehittäminen.

Rikostorjunnan toimintaympäristö on muuttunut nopeasti ennalta arvaamattomalla tavalla ja kehitys tulee mahdollisesti jatkumaan vastaavan kaltaisena. Tämä koskee etenkin maahantulotilannetta, jolla saattaa olla jatkossa erilaisia ja laaja-alaisia liitännäisvaikutuksia rikollisuuteen. Myös verkkorikostorjunnan toimintaympäristö kehittyy edelleen nopeasti ja siihen on pystyttävä reagoimaan ennakoiden. Varsinkin näihin ilmiöihin liittyvä rikostorjunnan tason ylläpitäminen ja resursseista huolehtiminen on vallitsevassa tilanteessa ensiarvoisen tärkeää.

Poliisin voimavaratilanteen kehitys suhteessa näköpiirissä oleviin sisäisen turvallisuuden toimintaympäristömuutoksiin edellyttää myös lainsäädännöllisiä toimia. Poliisilla tulisi jatkossa olla muun muassa nykyistä laajempi mahdollisuus tehtävien priorisointiin ja kattavan niin sanotun esitutkintapakon sijaan harkintavalta päättää tutkittavaksi otettavista rikosasioista.

Seuraavassa kuvataan keskeisimpiä Keskusrikospoliisin toimialaan liittyviä toimintaympäristötekijöitä ja rikostorjunnallisia haasteita, joilla on vahva liityntäpinta valiokuntakuulemisen teemaan.

Yleisesti toimintaympäristöstä ja sen kehityksestä

Rikollisuus ja sen torjunta ovat muuttuneet merkittävästi viimeisen runsaan kymmenen vuoden aikana. Samalla sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden keskinäinen suhde on muovautunut uudelleen ja niiden välinen rajapinta on hälventynyt.

Kansainvälisten ja kansallisten uhkien välisen rajan hämärtyminen on jo heijastunut turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintaan. Sisäisten uhkien torjunnasta vastaavat lainvalvontaviranomaiset tekevät yhä enemmän kansainvälistä yhteistyötä ulkomailta peräisin olevien uhkien torjunnassa ja perinteisestä ulkoisesta turvallisuudesta vastaavat viranomaiset hyödyntävät yhä enenevässä määrin valtion sisäisiä turvallisuusuhkia käsittelevää tietoa.

Tehokas rikostorjunta edellyttää ennakoivaa, ajantasaista ja analysoitua tilanne- ja torjuntakuvaa, nopeaa reagointia ja torjuntakykyä, voimavarojen tehokasta suuntaamista ja yhteiskäyttöä sekä kykyä toimia kansainvälisessä toiminta- ja yhteistyöympäristössä. Kehitys on asettanut etenkin tiedonvaihdolle uusia vaatimuksia.

Keskusrikospoliisi toimii Suomessa kansainvälisen rikospoliisitoiminnan, muun muassa Europolin ja Interpolin, kansallisena keskuksena. Virastossa yhdistyvät sekä kansainvälisen että kansallisen tiedonvaihdon ja tiedustelukeskuksen roolit, mikä luo hyvät edellytykset rikostorjunnan tilannekuvatoiminnalle.

Poliisi on pystynyt hyvin vastaamaan esimerkiksi maahantulotilanteesta johtuviin moninaisiin haasteisiin. Uudet tilanteet ovat edellyttäneet sekä organisatorisia ratkaisuja että erityisen toimivaa yhteistyötä niin poliisiyksiköiden välillä kuin laajemminkin.

Keskusrikospoliisi on osaltaan kyennyt reagointikykyä ja yhteistyötä painottavan strategiansa avulla vastaamaan oman toimintaympäristönsä merkittäviin muutoksiin muun muassa hyödyntämällä reaaliaikaista ja ennakoivaa tilannekuvaa ja osoittamalla muutoskykyä toiminnan nopealla uudelleen painottamisella.

Järjestäytynyt rikollisuus

Suomessa ilmenevä järjestäytynyt rikollisuus on pitkällä aikavälillä tapahtuneen kielteisen kehityksen jälkeen tällä hetkellä kohtalaisen vakiintunutta. Arvio järjestäytyneiden rikollisryhmien määrästä on 90. Ryhmiin arvioidaan kuuluvan noin 1.000 jäsentä. Ilmiön hallinnan kannalta keskeistä on jatkuva tehokas erilliseen strategiaan pohjautuva torjuntatyö. Tällä estetään järjestäytyneen rikollisuuden juurtuminen ja siirtyminen rakenteisiin, jolloin torjuntatilanteen uudelleen haltuunotto olisi erityisen haasteellisia.

Järjestäytyneistä rikollisryhmistä Suomessa näkyvimpiä ovat tunnukselliset rikollisjengit. Jengiytymisen myötä alamaailman kurinpitoon ja välienselvittelyyn liittyvä väkivalta yleistyy. Kriisialueilta tulleiden aseelliseen toimintaan tottuneiden tulokkaiden rekrytointi lisää rikollisryhmien väkivaltakapa-

siteettia, vaikuttaa ratkaisevasti rikollisten voimasuhteisiin ja voi johtaa entistä aggressiivisempaan rikollisuuteen.

Järjestäytyneen rikollisuuden tavoitteena on tuottojen maksimointi. Rikollisuus muuttuu, kun rikolliset hakeutuvat uusille mahdollisimman tuottoisille aloille. Etenkin petollinen toiminta kasvaa voimakkaasti.

Yritystoiminnalla on järjestäytyneessä rikollisuudessa tärkeä rooli; laillinen ja laiton talous sekoittuvat toisiinsa. Rikollisverkostot toimivat kysynnän ja tarjonnan ehdoilla ja hyödyntävät toimintaympäristössä tarjoutuvia mahdollisuuksia. Europolin tulevaisuusraportin (2015) ja useiden tutkimusten mukaan yritystoiminnassa toteutettava järjestäytynyt rikollisuus on jäänyt lainvalvonnassa toisarvoiseen asemaan, vaikka se on vähintään yhtä merkittävää kuin muu järjestäytynyt rikollisuus. Tärkeimpien Suomessa toimivien rikollisjengien jäsenillä ja heidän lähipiirillään on todettu vastuuasemia yrityksissä.

Yritystoiminta tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet laittomasti hankitun varallisuuden hyödyntämiseen ja alkuperän häivyttämiseen. Etukäteen suunnitellut rahanpesujärjestelyt ovat yleisiä. "Hallintayhtiöitä" on pitkään käytetty rikoshyödyn suojaamiseen viranomaistoimilta lähinnä ajoneuvoina ja osakehuoneistoina huomattavaa palkkiota vastaan. Tällöin rahanpesun tahallisuuden näyttämiseen tarvitaan salaisia pakkokeinoja.

Rikollisia kiinnostavat heille toiminnallisesti hyödylliset alat, kuten kuljetus- ja logistiikka, tukku- ja vähittäiskauppa, henkilöstövuokraus ja kierrätystoiminta, käteisraha- ja työvoimapainotteiset alat, kuten ravintola- tai rakennustoiminta sekä turvallisuusala.

Hallituksen esityksessä todettu piilorikollisuuden paljastamisen heikkeneminen vaikuttaisi erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, joka lähes kattavasti on nimenomaan vakavimman piilorikollisuuden paljastamista.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategiaa on tarpeen jatkaa toistaiseksi. Esimerkiksi talousrikostorjuntaohjelmien johdonmukainen jatkaminen on tehostanut torjuntatyötä ja vienyt sitä yhä konkreettisempaan suuntaan.

Rajat ylittävä järjestäytynyt omaisuusrikollisuus

Ulkomaalaisten liikkuvien rikollisryhmien tekemät omaisuusrikokset ovat vakiintuneet osaksi Suomessa toteutettavaa rikollisuutta. Europolin mukaan järjestäytynyt omaisuusrikollisuus on EU-kansalaisten kannalta näkyvää ja rapauttaa luottamusta lainvalvontaan. Verkkofoorumien ansiosta anastetun omaisuuden markkinat ovat laajentuneet merkittävästi. Rikolliset työskentelevät yhä useammin itsenäisesti ja sopeutuvat kysyntään nopeasti. Verkkofoorumit korvaavat perinteisiä anastetun tavaran välittäjiä ja logistiikan merkitys anastetun omaisuuden markkinoilla kasvaa. Tietoverkon rikollinen palveluteollisuus mahdollistaa verkostomaisen, nopeasti sopeutuvan rikollisuuden sekä maailmanlaajuiset laittomat markkinat.

Europolin mukaan yksittäisiltä näyttävien rikosten takana on usein rikollisjohtajia, jotka ohjaavat monia eri alueilla ja eri rikollisuuden aloilla toimivia tekijäryhmiä. Omaisuus- ja petosrikoskokonaisuuksien tunnistaminen ja tutkinnan yhdistäminen myös kansainvälisesti on rikosvastuun toteuttamiseksi välttämätöntä.

Keskusrikospoliisi yhtyy talousarvioesityksessä todettuun huoleen rikosten sarjoittamistyön ja erityisesti rajat ylittävän omaisuusrikollisuuden selvittämisen edellytysten heikkenemisestä.

Rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa korostuu myös poliisin nopea reagointikyky, joka edellyttää resurssien käytettävyyttä.

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunta

Keskusrikospoliisi pitää erittäin tärkeänä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan torjuntaohjelman jatkamista ja lisäresurssien turvaamista tuleville vuosille. Erillisrahoituksen loppumisella ja sen myötä lisäresursoinnin alasajolla olisi merkittäviä kielteisiä seurauksia, jotka todennäköisesti johtaisivat muun muassa talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan tulosten heikkenemiseen. Vaikutukset olisivat yhteiskunnallisesti huomattavat. Ilmiön hallinnasta päästämisen jälkeen tason uudelleennosto tulisi olemaan haastavaa.

Torjuntaohjelman riittävän pitkäkestoinen jatkaminen taikka toiminnan ja resurssien vakinaistaminen mahdollistaisivat pitkäjänteisen suunnittelun ja muun muassa vähentäisivät rekrytointiin liittyviä haasteita. Tämä mahdollistaisi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan tason säilyttämisen ja toiminnan edelleen kehittämisen. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan tulokset ja toiminnan vaikuttavuus ovat kehittyneet nimenomaan toisiaan seuranneiden ohjelmien ja niiden kehittämisen johdosta.

Turvapaikanhakijatilanne ja siihen liittyvät ilmiöt

Laiton maahantulo EU-alueelle ja Suomeen on vähentynyt merkittävästi syksystä 2015. Määräaikaiset sisärajatarkastukset etenkin Tanskassa ja Ruotsissa vaikeuttavat Suomeen pääsyä kauttakulkumaissa rekisteröitymättä. Merkittävää siirtolaisliikkeen lisääntymistä Suomeen ei ole sisärajatarkastusten jatkuessa odotettavissa. Venäjän vastaisilla ulkorajoilla on varauduttava laittoman maahantulon mahdolliseen uudelleen käynnistymiseen tai laajenemiseen.

Suomeen kohdistuva terrorismin uhka on kohonnut ja monimuotoistunut, mutta Suomi ei toistaiseksi ole terroristijärjestöjen iskujen ensisijainen kohdemaa.

Poliisi on varautunut sekä turvapaikanhakijoiden välisiin jännitteisiin että turvapaikanhakijoiden ja kantaväestön välisiin yhteenottoihin ja muihin negatiivisiin ilmiöihin.

Turvapaikanhakijoiden joukosta on tunnistettava lähtömaassa sota ja/tai terrorismirikoksiin epäiltyjä henkilöitä, joilla kynnys syyllistyä esimerkiksi väkivaltarikoksiin saattaa olla alentunut. Myös niin sanottu "Foreign Figh-

ter" -ilmiö, sota-alueilta palaavat taisteluihin osallistuneet henkilöt, saattaa muodostaa turvallisuusuhan muun muassa hankitun sotilaallisen osaamisen johdosta. Keskusrikospoliisi on tutkinut viimeisen vuoden aikana useita tapauksia, joissa se on epäillyt terrorismi- ja/tai sotarikoksiin syyllistymistä.

Maahantulotilanteella on ollut vaikutusta koko poliisitoimintaan. Keskusrikospoliisi on syksystä 2015 lukien painottanut merkittävästi toimintaansa tilanteen edellyttämällä tavalla. Virasto on maahantulotilanteen johdosta keskittynyt muun muassa tilanne- ja torjuntakuvan ylläpitämiseen, analyysien ja raporttien tuottamiseen, sotarikosten tutkintaan, terrorismirikosten ja niihin liittyvien liitännäisrikosten torjuntaan sekä asiakirja- ja sormenjälkitutkimuksiin. Keskusrikospoliisi on myös priorisoinut operatiivista toimintaansa voimakkaasti laittoman maahantulon järjestämisen ja ihmiskaupan tutkintaan yhteistyössä paikallispoliisin ja sidosryhmien kanssa.

Keskusrikospoliisiin on Poliisihallituksen helmikuussa 2016 antaman ohjausasiakirjan mukaisesti perustettu 1.4.2016 lukien turvapaikkaprosessiin liittyvä rikostorjuntaa ja turvallisuutta tukeva keskitetty toiminto (Tupatoiminto), jonka tavoitteena on turvata riittävä tiedonsaanti ja oikea-aikainen tiedonkulku eri viranomaisten välillä tilanteessa, jossa turvapaikkatutkinta siirtyi 1.3.2016 lukien poliisilta Maahanmuuttoviraston vastuulle.

Poliisin on kyettävä tunnistamaan, ennalta ehkäisemään ja varautumaan erilaisiin ja eriasteisiin turvallisuutta mahdollisesti vaarantaviin turvapaikanhakijoiden järjestäytymisiin rikollisryhmiin.

Poliisi varautuu kielteisen turvapaikkapäätösten saaneiden pyrkimykseen jäädä maahan ja välttää maasta poistaminen. Maassa luvattomasti oleskelevat henkilöt ovat alttiita ajautumaan rikolliseen toimintaan ja tulemaan hyväksikäytetyiksi ihmiskaupassa ja muussa rikollisessa toiminnassa. Vuonna 2015 vastaanoton piiristä poistui eri syistä 6.216 henkilöä. Vuonna 2016 poistuneita on ollut noin 10.000. Kadonneiden lukumäärä 2015–2016 on yhteensä 3.166. Vuoden 2016 osalta trendi on ollut kuukausittain laskeva.

Radikalisoituminen ja ääriliikkeet

Väkivaltaisen radikaali-islamistisen toiminnan uusi nousu ja kansainvälistyminen vaikuttavat EU:n ja Suomen sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen. Tietoverkkojen ja tietojärjestelmien sekä niihin liittyvän salausteknologian voimakas kehittyminen ja lisääntynyt hyödyntäminen on tyypillistä valtiollisten tiedustelupalveluiden, rikollis- ja terroristiorganisaatioiden ja radikaalien aktivistijärjestöjen sekä yksittäisten riskihenkilöiden keskuudessa.

Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu on aktivoinut äärikansallismielistä liikehdintää Euroopassa ja myös Suomessa. Vastaanottokeskusten toimintaan on yksittäistapauksina kohdistunut erilaisia uhkaavia tekoja, ja on syytä olettaa, että tällainen toiminta jatkuu. Internetissä on todettu ryhmiä, jotka suhtautuvat hyvin kielteisesti pakolaisiin sekä hallituksen pakolaispolitiikkaan. Ryhmät pyrkivät muun muassa organisoimaan mielenilmaisuja, joihin liittyy väkivallan ja yhteenottojen uhka. Anarkistiainesten ja äärikansallisten tahojen välit ovat kiristyneet, mistä koituu väkivaltaisten yhteenottojen uhkaa.

Yksittäisten radikalisoituneiden henkilöiden väkivallantekojen ja terrorismin uhka myös Suomessa kasvaa, eikä avoin yhteiskunta pysty kovin hyvin tähän varautumaan. Rahavirtojen seuraamisella osana rahanpesun selvittelyä on merkittävä rooli terrorismin torjunnassa.

Väkivaltarikollisuuteen liittyvän riskin kasvu

Väkivaltaa ihannoivat ja/tai häiriintyneet yksilöt, niin sanotut yksinäiset sudet, jotka yksin tai jossain samanmielisten verkostossa suunnittelevat joukkomurhia tai muuta vastaavaa, muodostavat todellisen ja vakavan riskin yhteiskunnalle. Poliisi on viime aikoina toimivan seurannan, tilannekuvan ja yhteistyön ansiosta pystynyt estämään tällaisia tekoja.

Etenkin sosiaalisen median seurannassa on kyettävä tunnistamaan, ennalta ehkäisemään ja reagoimaan yksittäisiin rikoksia suunnitteleviin vaarallisiin yksilöihin.

Tehokas internettiedustelu tukee sekä terrorismin että vaarallisten yksittäisten henkilöiden rikollisen toiminnan torjuntaa. Tietosuojan ylikorostuneisuutta tulisi voida purkaa ja siten lainsäädännöllisin keinoin kyetä lisäämään viranomaisten tiedonvaihtoa rikosten ennaltaestämisen tehostamiseksi.

Poliisille tämän tyyppinen rikollisuus on erityisen haastavaa, koska henkilöillä ei välttämättä ole aiempaa rikollista taustaa. Tilanteiden tehokas ennaltaehkäisy edellyttää poliisilta aktiivista seurantaa ja nopeaa puuttumista. Tapausten seuranta on usein pitkäkestoista ja vaatii huomattavia resursseja. Keskusrikospoliisiin on vuoden 2016 alusta perustettu Poliisihallituksen tuella erillinen toiminto tukemaan poliisin uhka-arviotoimintaa.

Viharikokset

Eri foorumeilla ja muodoissa vellova vihapuhe, siihen liittyvät konkreettiset rikolliset teot, viharikokset sekä ääriliikkeiden toiminta ovat vakava negatiivinen yhteiskunnallinen kehitys, johon on syytä puuttua kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Keskusrikospoliisi vastaa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta, ennaltaehkäisevästä toiminnasta ja tilannekuvan ylläpitämisestä, etenkin poliisin Kyberrikostorjuntakeskuksen (Kyberkeskus) internettiedustelun keinoin, myös tältä osin.

Kyberympäristö ja -rikollisuus

Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus nivoutuvat tämän päivän tietoverkottuneessa maailmassa lähes täydellisesti yhteen. Eräs uuden turvallisuuden arvioimisen haasteena onkin ymmärtää eri turvallisuuden tasojen keskinäinen yhdistyminen. Kyberrikollisuus tulee muodostamaan tulevaisuudessa lähes yhtä ison uhan kuin perinteinen rikollisuus, joka sekin osittain kasvavassa määrin toteutetaan verkkoympäristössä. Kyberrikollisuus ja sen torjunta ovat maailmanlaajuisestikin iso haaste. Volyymikehityksen myötä sen yhteiskunnalle aiheuttamat haitat ovat jatkuvasti kasvussa. Toimivaltuudet, tiedonvaihtoa koskevat säännökset, myös kotimaisten toimijoiden välillä, ja kansainväliset sopimukset eivät kuitenkaan kovin hyvin tue kyberrikostorjuntaa.

Samanaikaisesti useassa valtiossa toteutetut rikokset ja ilmenevät vahingot asettavat kansalliselle lainsäädännölle uudenlaisia haasteita. Rikoksentekijät ja uhrit voivat olla useassa maassa, ja näyttö rikoksiin on hankittava eri puolilla maailmaa sijaitsevilta palvelimilta.

Keskusrikospoliisiin sijoitettu poliisin Kyberkeskus kattaa internettiedustelun rikoslajineutraalisti, uhka-arviotoiminnan sekä kyberrikollisuuden tutkinnan ja todisteiden vaativan esillehaun. Kyberkeskus on vahvasti mukana poliisilaitosten rikostorjunnan arjessa tarjoten tätä erityisosaamista niin sanotussa massarikosten tukinnassa, mutta myös laitehankinnoissa ja osaamisen kehittämisessä.

Kyberrikollisuuden torjunnassa tarvitaan laajaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Suomessa on kyberympäristöön liittyen varsin useita toimijoita. Lainsäädännölliset esteet, varsinkin tiedonvaihdossa, kuitenkin haittaavat toimijoiden tiivistä yhteistyötä.

Poliisin ehdottomasta esitutkintapakosta luopumista tulisi harkita, koska tutkinnan tuoman julkisuuden vuoksi kaikki yritykset eivät välttämättä saata tapauksia poliisin tietoon, mikä puolestaan vaikeuttaa tilannekuvan muodostamista.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan Kyberkeskuksen toimintaa on kustannustehokasta edelleen vahvistaa ja kehittää siihen luontevasti kuuluvilla toiminnoilla.

Onnettomuustutkinta ja uhrintunnistus

Rikostorjunnan lisäksi poliisilla on merkittävä rooli onnettomuuksien ja suuronnettomuuksien tutkinnassa ja siihen oleellisesti liittyvässä uhrien tunnistamisessa. Globaalisti kasvava matkustaminen ja sen seurauksena lisääntyneet onnettomuudet, joissa on osallisina henkilöitä useista maista, ovat asettaneet uudenlaiset vaatimukset poliisin toiminnalle.

Rikostorjunnan tapaan tämäkin toiminta edellyttää usein toimimista toisessa maassa tai useissa maissa, nopeaa reagointikykyä ja toimivaa kansainvälistä tiedonvaihtoa. Toimintaympäristömuutosten edellyttämän toiminnan sopeuttamisen ja kohdentamisen yhteydessä on samanaikaisesti kyettävä varautumaan myös resurssivaikutuksiltaan massiivisiin operaatioihin.

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminta *(PTR-yhteistoiminta)*

PTR-toiminnan sisäisen arvioinnin perusteella on todettavissa, että nykyinen PTR-rikostiedustelu- ja analyysitoiminnan rakenne on aikaisempaa toimivampi. Valtakunnallinen PTR-johtoryhmä on antanut rikostiedustelu- ja analyysitoiminnan edelleen kehittämisen tehtäväksi valtakunnalliselle, Keskusrikospoliisissa toimivalle PTR-keskukselle. PTR-rikostiedustelu- ja analyysiyhteistyö kokonaisuutena on ollut menestyksekästä. Yhteistä rikostorjuntaa tulisikin edelleen kehittää siten, että koordinaatio- ja kehittämisvastuu olisi selkeämmin poliisilla, joka on rikostorjunnan yleisviranomainen.

Hallituksen esityksessä todetaan muun muassa, että järjestäytynyttä rikollisuutta torjutaan yhteistyössä Tullin ja Rajavartiolaitoksen kanssa sekä toimivalla kansainvälisellä yhteistyöllä. PTR-yhteistyö järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa on tällä hetkellä kohtuullisen toimivaa ja poliisin tavoitteena on sen kehittäminen entistä toimivammaksi.

3. Lopuksi

Suomessa on asukaslukuun suhteutettuna vähiten poliiseja Euroopassa. Osin maantieteellisestä asemasta ja toimintaympäristöstä johtuen Suomen poliisin tulokset ovat vähintäänkin täysin vertailukelpoisia muihin Euroopan valtioihin nähden. Kansalaiset luottavat poliisiin ja turvallisuus sekä turvallisuuden tunne ovat korkealla tasolla.

Merkittävät, ennalta arvaamattomat muutokset poliisin toimintaympäristössä ovat pakottaneet ja pakottavat poliisin suuntaamaan toimintaansa osa-alueille, joilla työmäärä on oleellisesti lisääntynyt. Voimavarojen kohdentaminen ja tehtävien priorisointi heikkenevässä resurssitilanteessa aiheuttavat etenkin valvonnan sekä massarikostutkinnan tason ja sen myötä ennaltaehkäisevän vaikutuksen heikkenemisen.

Ennalta varautumista erilaisiin uusiinkin skenaarioihin ei voida sivuuttaa. Esimerkiksi Suomessa toteuttavaan terroritekoon ja sen tutkintaan on varauduttava, vaikka suoranaista uhkaa ei olisikaan, ja vaikka ensisijaisesti hyvällä tiedustelulla ja tilannekuvalla sellaisia pyritään tehokkaasti estämään ennalta. Tällainen varautuminen olisi huomioitava myös toiminnan resursoinnissa.

Toiminnan kohdentaminen hallituksen esityksessä painotetulla tavalla kustannushyötyanalyysien perusteella on monelta osin haasteellista toteuttaa esimerkiksi henkeä ja terveyttä vaarantavien rikosten priorisoinnin johdosta.

Edellä todetun lisäksi on huomioitava muiden viranomaisten turvautuminen poliisin valtakunnallisesti 24/7-periaatteella toimivaan verkostoon.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot

Apulaispäällikkö Tero Kurenmaa